

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Blub ik ben (g)een vis
Vermeulen, R.

Citation

Vermeulen, R. (2003). Blub ik ben (g)een vis. *Bestuurskundige Berichten*, 18(2), 10-13. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3211031>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Creative Commons CC BY-NC-ND 4.0 license](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3211031>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

ACHTERGROND

uitkomst van de optelsom is dat Nederland zo'n 50 jaar na dato wederom overspoeld wordt, maar dit keer met messentrekkende Marokkanen in plaats van water.

Mijn grootste ergernis omtrent het hele fenomeen veiligheid is het feit dat allerlei mensen, waaronder politici het hardst, roepen dat Nederland onveilig wordt zonder dat er echt wetenschappelijk bewijs voor bestaat. Politici zijn bij uitstek de wijze (?) mannen en vrouwen, die relativerend naar misdaadcijfers zouden moeten kijken om vervolgens te concluderen dat er misschien ook andere processen, zoals individualisering, afnemende sociale controle en kwaliteit van opvoeding, zijn die bijdragen aan de trend van het onveilig voelen in Nederland. Het is natuurlijk eenvoudig stemmen winnen bij dat deel van het electoraat dat zelf ooit slachtoffer van misdaad is geworden door te roepen dat er nog eens duizend extra agenten bij moeten komen, maar meer dan het zaaien van paniek en creëren van massahysterie bereik je er mijns inziens niet mee.

Ik zou graag zien dat op die plekken in Nederland waar men zich terecht onveilig voelt lokaal maatregelen worden getroffen en dat politici als eerste ophouden met generaliseren en mensen angst inboezemen. Wat door veel mensen wordt vergeten is dat diegenen die zich echt onveilig voelden, omdat ze omgeven waren door criminaliteit, dat al voelden voordat professor Pim dat gevoel van het "volk" verwoordde. En vervolgens het hele land vervulde met angst. Een campagnestrategisch succesvol trucje, dat klakkeloos wordt overgenomen door de andere partijen.

Peter Kasbergen

Blub ik ben (g)een vis

"Denkend aan Holland zie ik ..." Goed, u weet wat Marsman zag en ik zal u het verdere versverloop besparen, maar de zinsnede drukt wel de kern van het nieuwe denken over water uit. Het klimaat verandert en wij Nederlanders zijn het water niet langer de baas. Schokkend? Ontluisterend? Onze ingenieurs kunnen toch alles? De overheid, hierin onder andere voorgedaan door zijne 'watermanagende' hoogheid de kroonprins der Nederlanden, heeft het in elk geval geaccepteerd en probeert via de campagne Nederland Leeft met Water acceptatie te creëren voor de noodzaak tot een nieuwe aanpak van het wassende onheil.

Het water zal, in elk geval ten dele, weer baas in eigen laagland worden en daar traag moeten kunnen stromen. Om in de komende eeuw en daarna veilig met het water te blijven leven moeten we de situatie accepteren. De kern van het waterbeleid voor de 21e eeuw, zo stellen de initiatiefnemers van de campagne, is makkelijk uit te leggen, maar voor het trotse Nederland misschien moeilijk te begrijpen. Jan Brinkers zou zich omdraaien in zijn graf, maar alleen met dijken redden we het gewoon niet meer. We zullen soms moeten wijken voor het water. Goedschiks of kwaadschiks.

Maar wat is er dan aan de hand? Hoe heeft het zover kunnen komen en hoeveel verder gaat het nog? Kunnen we niet gewoon nog wat dijken bouwen en kan Nederland echt niets aan het water doen? Misschien kunnen we allemaal beter naar woonboten verhuizen of ons richten op het kweken van kieuwen?

Nederland heeft een lange geschiedenis van vechten voor droge voeten. Terpen, dijken en afwateringskanalen zijn geen nieuwe instrumenten en al in de twaalfde eeuw kreeg Nederland haar eerste professionele organisaties voor beheersing van het wassende water: de waterschappen. Dat het water zich niet altijd iets van onze inspanningen aantrok, is meermalen pijnlijk duidelijk geworden. De Sint-Elisabethsvloeden en de Allerheiligenvloed eisten begin

vijftiende respectievelijk eind zestiende eeuw vele slachtoffers. De gevolgen van deze vloed zijn redelijk gedocumenteerd, maar ook ervoor liet het water zich van tijd tot tijd gelden. Het diepst in het nationale geheugen gegrift blijft echter de Ramp van '53, niet alleen in een herdenkingsjaar als 2003. In tegenstelling tot de eeuwen ervoor, waren wij Nederlanders al ruime tijd gewend om het water te lijf te gaan, in plaats van enkel te verdedigen. Voor land- en woningbouw ging men daar aan het werk waar men dat eerst niet zou hebben gedurfd. Deze gebieden werden natuurlijk

"We zullen soms moeten wijken voor het water. Goedschiks of kwaadschiks."

beschermd met dijken, maar al ver voor de Ramp werd duidelijk dat deze in Zeeland eigenlijk te laag en slecht onderhouden waren. Tot actie werd echter niet overgegaan.

Toen het water in '53 haar eigen weg begon te banen had het ook ver buiten Zeeland enorme schade aan kunnen richten, ware het niet dat het toeval een handje hielp. Het water bleef komen en zelfs de Schielandse Hoge Zeedijk, ter hoogte van Capelle aan de IJssel, scheurde onder de hoge

ACHTERGROND

druk. Het onderlopen van het Rijnmondgebied en grote delen van Zuid Holland werd alleen voorkomen toen een toevallig aanwezig binnenvaartschip het gat in de dijk wist te dichten door er recht in te varen. "Als dat schip er niet had gelegen dan was de Randstad tot aan Leiden toe ondergelopen."

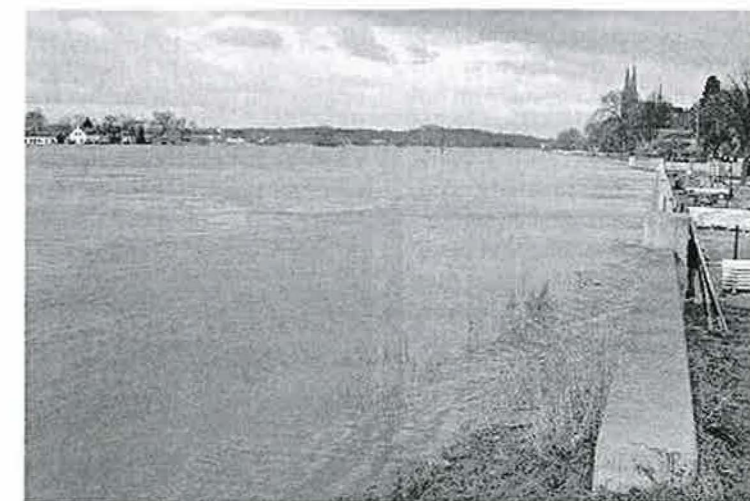
Anno 2003 zijn de gebieden achter de kust voorlopig veilig. Sinds de oplevering van de Stormvloedkering Nieuwe Waterweg in '97 zijn de Delta-werken af en kan een groot deel van het land, dat zonder deze werken geregeld onder water zou staan, opgelucht ademen. Hoe lang dat nog het geval is, is met de klimatologische ontwikkelingen van de laatste tijd echter de vraag.

Een waterstand als die in '53 kan tegenwoordig eenvoudig geweerd worden. De kustweringen zijn waar nodig gebouwd om een stand van 12 meter boven NAP te weerstaan, maar de aarde warmt op en de zeespiegel stijgt. Toch schijnt het risico van de stijging mee te vallen. "Naarmate onze voorspellingen beter worden, neemt onze angst af", zo meldt de voorzitter van de Unie van Waterschappen, dhr. De Graeff in de watersnoodspecial van het Rotterdams Dagblad. De angst voor dijkdoorbraken is tegenwoordig duizenden malen kleiner dan die voor neerstortende vliegtuigen, zo merkt Rijkswaterstaat uit onderzoeken als het project Risicobeleving Hoogwater. Maar waar technologische ontwikkelingen de luchtvaart veiliger maken, vragen de gevolgen van ecologische (en planologische) ontwikkelingen om hernieuwde aandacht voor de dreiging van water.

Aan het westfront heeft Nederland volgens De Graeff wel degelijk een probleem: "Een levensbedreigend probleem, dat echter niet direct hoeft te worden aangepakt. De dijken hebben voldoende marge om het nog een aantal jaren te kunnen uitzingen. Al zal er op termijn zeker wat mee moeten gebeuren." De Graeff

maakt zich meer zorgen om de dreiging aan het Oostfront en de luchtmobiele dreiging van water: de hevige regenval van de laatste jaren.

Met de overstromingen van onze grote rivieren in de laatste tien jaar is duidelijk geworden dat we op een nieuw front op onze hoede moeten zijn voor de vertrouwde maar geduchte tegenstander water. Het pijl van de rivieren is de laatste jaren door smeltwater en regen aanzienlijk gestegen en Nederland heeft als afvoerputje

Hoogwater in de Maas van de regio met grotere hoeveelheden sneller stromend water te maken. Dit laatste komt door de manier waarop onze burens met de stroomgebieden van de grote rivieren zijn omgesprongen. De rivieren hebben moeten wijken voor wonen en werken en veel van de vruchtbare riviergrond is voor landbouw beveiligd tegen het water. Een rivier als de Rijn die vroeger op veel plaatsen betrekkelijk traag door het laagland kon stromen, is de laatste jaren steeds meer in het nauw komen te zitten. Gevolg hiervan is dat het water steeds sneller en meteen steeds hoger peil Nederland instroomt om zich een weg te banen naar de stijgende zee.

Niet alleen onze burens hebben de rivieren ruimte ontnomen. Ook wij hebben met onze drang om te wonen en werken daar waar we willen, het water in een steeds strakker

keurslijf gedwongen. De gevolgen van deze regionale inperking van de stroomgebieden zijn de laatste jaren, met name in het Zuiden en Oosten, meer en meer zichtbaar geworden. Met name in '95 bleef de (menselijke) schade door kunst- en vliegwerk en een flinke portie geluk beperkt. Op sommige plaatsen kon onheil met noodkades en ontruiming worden voorkomen en op andere plaatsen bleken de dijken veel meer druk te kunnen weerstaan dan waarvoor ze waren ontworpen. Op een dergelijke toevalligheid kan echter

niet vertrouwd worden. Feit was dat men in de slechtst beschermde delen van het zuidelijk en oostelijk stroomlandschap statistisch gezien rekening had te houden met een kans op overstroming van eens per vijftig jaar. De voltooiing van het Deltaplan Grote Rivieren, onder andere dijkversterking en -verhoging over 6000 kilometer en de instelling van vijfjaarlijkse dijkkeuringen, moet deze kans terugbrengen naar eens in de 250 jaar. Toch is het tij hiermee niet als vanzelfsprekend gekeerd.

Per jaar stijgt het gemiddelde rivierwaterpeil nog steeds door menselijke en klimatologische oorzaken en bij zowel overheden, belangengroepen als direct betrokkenen groeit het besef dat we met het Deltaplan Grote Rivieren het maximum bereikt hebben van watin termen van landschapsaantasting nog kan en mag.

ACHTERGROND

Er zijn nieuwe en met name andere maatregelen nodig en dan niet alleen aan het Oostfront. Achter onze voorlopig veilige zee-weringen en -keringen verzaakt de grond. Het water stijgt en het grondpeil komt steeds verder onder NAP. Uiteindelijk zal een eventuele overstrooming daarom harder neerdalen en verder komen. Bovendien gaan onze zomers in het huidige klimaat meer en meer gepaard met hoosbuien die met name in de steden forse materiele schade aanrichten. Van links, van rechts en van boven dreigt het water meer en meer en laat het zijn kracht ook voelen. In de 21^e eeuw pakt Nederland het water daarom ook op alle fronten en met een andere filosofie aan.

De constatering dat sommige van onze dijken sterker blijken dan verwacht en het besef dat het bouwen van dijken niet eindeloos door kan gaan, waren mede aanleiding voor een nieuw denken over waterrisico's. Er zijn nieuwe kaarten van de grote stroomgebieden ontwikkeld die niet langer de nadruk leggen op een gegarandeerde minimum-veiligheid van een gebied, maar die aangegeven wat de kans op overstrooming in een bepaald gebied is en hoe groot de schade in geval van overstrooming zal zijn.

De formule risico = kans * schade, kan gaan dienen als basis voor hoe Nederland water van het Oost- en Westfront aanpakt en in welke mate. Immers, waar of kans, of te verwachten schade, of beiden laag zijn, is het risico laag. Deze gebieden behoeven geen bijzondere aandacht en zullen in sommige gevallen juist ingezet worden om gebieden meteen hoog risico te ontzien (zogenoemde wateropvang- en overloopgebieden). Maar de Nederlandse aanpak van het waterrisico bestaat niet alleen uit het hier vechten en daar land aan het water prijsgeven. Met een beter beeld van risico in verschillende gebieden is ook de inzet van vergeten of juist nieuwe instrumenten zoals terpen en amfibisch wonen mogelijk.

Hoewel niet ingegeven door een beter risicobeeld, stimuleert het denken over aanwending van andere instrumenten ook de vindrijkheid bij de aanpak van de sterk toegenomen regenval.

De overloopgebieden zijn waarschijnlijk het meest besproken element van de nieuwe Nederlandse wateraanpak. De commissie Luteijn onderzocht in opdracht van het kabinet de mogelijkheden van het gecontroleerd overstromen van de grote rivieren Maas, Rijn en IJssel in noodsituaties. De overstroomgebieden passen in de filosofie van ruimte (terug-)geven aan het water. Gebieden zullen niet automatisch opgegeven worden aan het water. Basis van de aanpak is het verbreden en verdiepen van de

"Als dat schip er niet had gelegen dan was de Randstad tot aan Leiden toe ondergelopen."

rivieren en het herstellen van de water-huishouding eromheen. Zo worden netwerken van beken hersteld die, met de verbrede en verdiepte rivieren, kunnen zorgen voor een trage afvoer van water.

Als de nood echt aan de man is, zal in het waterbeleid van de 21^e eeuw echter ook direct ruimte worden gegeven aan het water. Dit zal gebeuren in de overloopgebieden. De commissie Luteijn adviseerde het Rijk in eerste instantie drie tot vier overloopgebieden te creëren met een oppervlakte van ongeveer 15.000 hectare. In 2002 is in Overijssel begonnen met de inrichting van een eerste wateropvanggebied waarmee bij hoogwaterstanden een verlaging van ongeveer 35 cm bereikt kan worden. Met de overloopgebieden zal in geval van nood een nog aanzienlijker verlaging bereikt kunnen worden.

De nieuwe aandacht voor ruimte geven aan het water heeft

niet alleen geleid tot het inrichten van speciale gebieden voor het water. Allerhande alternatieven op het gebied van bouwen en stedelijke inrichting krijgen aandacht. Ook de traditionele instrumenten zijn verjongd. In zuidelijk Nederland werden al uitklapbare nooddijken ingezet die het landschappelijk aanzicht alleen wanneer strikt noodzakelijk aantasten. Op vernieuwd traditioneel gebied zijn er verder plannen voor een hotel in Blerick, Limburg, dat kan dienen als kademuur waardoor gasten bij hoogwater vanachter de ruit zo de Maas in kunnen kijken. Maar meer bijzonder zijn de echt nieuwe of vernieuwde vormen van leven met water, zoals amfibisch wonen.

Opvallend genoeg bleek bij de overstrooming van de Maas in 1993 al hoe praktisch amfibisch wonen kan zijn. Bij Roermond bleven de houten vakantievilla's van een op betonnen bakken drijvend bungalowpark als enige in de omgeving droog. "Wat is er logischer dan van de nood een deugd te maken en twee vliegen in één klap te slaan?" kopte De Telegraaf in haar woonspecial eind vorig jaar. Recent zijn op het gebied van amfibisch bouwen zestien woningen in de Eilandenbuurt in Almere gebouwd op drijvende betonnen bakken. Dat is nog niet alles. De grootstedrijvende wijk komt in de Amsterdamse IJburg: 250 huizen worden neergezet op betonnen platforms met daarin piepschuim en stabiliserende watertanks. En ook in Helmond gaat men volgens de plannen bouwen op en om water. Een deel van de woningen en kantoren van een nieuw te ontwikkelen stadsdeel komt in het water te liggen, als de grond rondom de gebouwen weg wordt gegraven voor het verbreden van het Helmondse kanaal.

Ook op het gebied van omgang met de steeds zwaardere regenval komt er meer aandacht voor alternatieven. Sommige gemeentes stimuleren actief hetontkoppelen van dakgoot en

ACHTERGROND

Van BVD naar AIVD: een verklaring voor de organisatieverandering

"Na het einde van de koude oorlog had de Binnenlandse Veiligheidsdienst (BVD) voor een korte tijd last van een identiteitscrisis," aldus toenmalig BVD-directeur Docters van Leeuwen (Docters van Leeuwen, 1995). De 'bad guys' waren weg en de BVD (nu AIVD) moest op zoek naar nieuwe en andere doelwitten. Door de BVD-directie werd besloten om de prioriteiten te verleggen naar de aanpak van criminele organisaties in Nederland ten koste van de buitenlandse doelwitten. In het midden van de jaren '90 onderkende de regering de nieuwe situatie en probeerde een wet te ontwikkelen die de BVD met zijn tijd mee zou laten gaan. In maart 2001 werd de nieuwe Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten geratificeerd (NRC, Parool, Volkskrant, 20 maart 2001). De BVD kreeg nieuwe taken zoals buitenlandse spionage en internettoezicht en zelfs een nieuwe naam: de Algemene Intelligentie- en Veiligheidsdienst (AIVD).

De probleemstelling is nu als volgt: 'wat houdt de nieuwe Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten in voor de taakstelling van de Binnenlandse Veiligheidsdienst (BVD) en komt dit overeen met de eisen die de omgeving stelt?'

In dit artikel zal ik eerst kort de omgeving van de BVD ten tijde van het invoeren van de Nieuwe Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten karakteriseren om vervolgens te kijken of de aard van de taakverandering overeenkomt met de omgeving ten tijde van het opstellen van de wet. (Let wel de omgeving die geschetst wordt is die van vóór '11 September 2001' en '6 mei 2002').

De omgeving

De taakomgeving omhelst vooral de verwachtingen van de (directe) omgeving, ten opzichte van de organisatie, en de kenmerken van de directe omgeving op zichzelf. De directe omgeving heeft drie dimensies (Robbins, 1990: 204-236):

Capaciteit: mate waarin omgeving het uitvoeren van de taken van de omgeving kan ondersteunen
Vluchtigheid: mate waarin de omgeving dynamisch of stabiel is.

A. Docters Van Leeuwen

Complexiteit: mate waarin de omgeving overzichtelijk of complex is.

De volgende hypothese hoort hierbij:

Hypothese: hoe schaarser, dynamischer en complexer de taakomgeving, des te meer neigt een organisatie naar een organische organisatiestructuur, en dus flexibele taakstelling (Robbins, 1990: 204-236).

De taakomgeving van de BVD onderging na het einde van de Koude Oorlog een grote verandering. De grote vijand (Rusland) was aan het verdwijnen en kleinere vijanden moesten in beeld worden gebracht. De noodzaak tot het aanwenden van financiële en andere middelen werd volgens de politiek minder. Dit resulteerde uiteindelijk in een

riolering in het voordeel van de traditionele waterton. Daarnaast zijn, geïnspireerd door hoe de woestijn met extremen in waterstand omgaat, in verschillende Nederlandse steden Wadi's aangelegd. In de woestijn zijn dit droge beddingen die alleen bij hevige regenval vollopen. In Nederland zijn de Wadi's greppels die het water uit de hemel en de dakgoten opvangen en laten afzakken naar het grondwater. Bij zeer hevige regenval kan het water nog afgevoerd worden naar oppervlaktewater in de buurt. In Enschede blijken de Wadi's goed te werken. Zelfs bij zware regen staan de straten geen seconde blank.

Al met al lijkt het erop dat Nederland weer voortvarend omgaat met de dreiging van water. We hebben op het gebied van keren en weren gedaan wat we redelijkerwijs konden en zorgen nu met herinrichting van het landschap en inzet van alternatieven dat de getroffen traditionele maatregelen zolang mogelijk blijven voldoen. We stellen ons flexibeler op in plaats van krampachtig te vechten. We leven meer en meer met het water en doen waar nodig een stapje terug. Ik denk dat het wel goed zal komen en zie er persoonlijk niet tegen op om straks na de zware waterwinter van 2030 vanuit mijn drijvende Vinex-locatie het bootje te pakken en lekker met de hond te gaan lopen bij het overloopgebied. Maar dat is misschien omdat ik, net als de eendagsvlieg Dingetje uit begin jaren negentig, altijd al een zwak heb gehad voor kaplaarzen: rubberen kaplaarzen.

Robert Vermeulen

Leestips: Dossiers water en watersnood op www.nrc.nl, www.waterland.net, www.rd.nl, www.rotary.belux.org. De sites www.nederlandleeftmetwater.nl, www.tawinfo.nl, www.trendsinfo.nl en www.amfibischwonen.nl
Jos Palm, *De Zee als bezetter*, Vrij Nederland nr 4, 2003: 62-64